

ביאורים

לפי החלוקה שעשינו מובן שנס על טבעי לא נמשך יותר מההכרח של פעולתו. טעם הדבר הוא כפי שביארנו שהמציאות הטבעית נוטה להישאר כמות שהיא, ואם נס משנה את הטבע בקביעות כבר לא נוכל לדעת מהי המציאות הטבעית ומה קרה על ידי הנס, ונמצא שהנס איבד את מטרותו. לכן השלמת נס הפיכת המטה לנחש היא דווקא בסיומו: "ויהי למטה בכפו", כי כאן הוברר שטבע המטה איננו להיות נחש. בניסים נוספים התורה מספרת שחזר הטבע לאיתנו: "ותכס עליהם הארץ" בעדת קורח, ובקריעת הים: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו". כוחו של הנס העל-טבעי הוא דווקא בכך שיש לו התחלה וסיום, ואיננו מתמיד לעולם.

בניסים הטבעיים דווקא ההתמדה היא טובה, ככל שנס מתמיד יותר זמן הוא מהווה מופת יותר גדול על אמינות עניינו. אנחנו מאמינים בברכות ובקלות כמציאות ניסית דווקא מפני שמציאותם היא תמידית. וזו הוכחה לאמתת התורה והנביאים.

באותה מידה שהשכר ועונש מהווים מופת וראיה לתורה, אפשר היה לכתוב בתורה את תחיית המתים או עולם הבא, אלא שזה מגזרת חכמתו של הקב"ה, ואין לנו הבנה מדוע בחר ה' דווקא בדרך זו לתת לנו מופת על אמתת התורה.

בחתימת האיגרת הרמב"ם מתנצל על האריכות בדבריו כאן, שהרי אמרו: "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה". בדרך כלל מספיק לכתוב דברים קצרים, והחכמים יבינו מעצמם את הכוונה - אבל ישנם מקרים החורגים מהכלל. הסיבות לאריכות כאן הן שתיים. האחת היא קהל היעד, והוא ההמון אשר לא תמיד מדקדק בדברים קצרים. והסיבה השנייה היא קיצור בלשון הרמב"ם בנוגע לתחיית המתים, שמחמתו נגרמה טעות בהבנה ובעקבותיו נכתבה איגרת זו, וכדי לתקן את הטעות היה צורך להאריך כאן.

הרחבות

• חיבור המצוות לכללות התורה

צו לצו קו לקו. הרב קוק מסביר את הפסוק הזה בדרך שונה מהרמב"ם, ומבאר שיש כאן טענה כלפני עם ישראל. המצב הרצוי הוא שהתורה תהיה נלמדת ומוכרת בתור דבר אחד גדול ומקיף כול, שמתפרט להרבה מעשים ודינים. אך עם ישראל לומד את התורה בתור הרבה פרטים שונים, שכל אחד עומד בפני עצמו - כמו ציונים וחוקים שונים שכל אחד נבדל מחברו. הרב קוק מוסיף שאם עם ישראל יזכה להגיע למדרגה זו של הסתכלות ולימוד התורה בתור דבר אחדותי עליון שכולל כל - אזי עשיית המעשים תהפך להיות דבר טבעי לנפש האדם ותבוא ממילא מתוך אהבת הבורא: "עיקר הידיעה (- של התורה) היא שתהיה כללות התורה דבקה בלב בחוזק והכרה ברורה כל כך עד שמכוח השפעת הכלל יושפע כח הזהירות הפרטי לכל מצות ודקדוקי תורה. ואז דומה הדבר לכוח חיים הנובע מן הלב ומתפשט על האיברים כולם. מה שאין כן מבלעדי הידיעה האמתית הכללית, הרי כל דבר מן התורה הוא ענין מיוחד בפני עצמו, וזה מטיל שבוש ביסוד הכרת התורה, ומונע מעבודת אהבה ונדבה, 'והיה להם דבר ה' צו לצו קו לקו' [ישעיה כח, ג]. כי צריך שיהיו דברי תורה ניכרים לחוקה אחת ומצוה אחת" [אורות התורה ג, ג]. (בצורה דומה כותב הרב קוק בפנקס יג אות ט).

המופת הטבעי - כוחו בארעיותו

ואחר שהתבאר זה, דע שהמופת בענינים הנמנעים בטבע לא יתאחר כלל ולא יאריך, ולא ישאר על ענינו. שאלו התמיד כפי, היה מדריו לספק במופת. שאלו נשאר המטה נחש, היו מספקין היותו נחש מתחלתו. ומפני זה היה שלמות המופת בשובו מטה: "ויהי למטה בכפו". וכן אלו שקעה הארץ בעדת קרח והיתה נשארת שקועה לעולם, היה המופת חסר, ואלם שלמותו היה בשוב הארץ לענינה: "ותכס עליהם הארץ". וכן "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו".

ומפני זה העקר אשר הערותיו עליו, אברח מאמונת התמדת ענין יוצא חוץ לטבע כמו שבארנו בזה המאמר.

המופת האפשרי - כוחו בהתמדתו

ואמנם המופת אשר בענינים האפשריים, הוא כל אשר יתמיד ויאריך יותר ראוי להיותו מופת, ומפני זה נאמין התמדת הברכות והקלות, הברכות עם העבודה והקלות עם המרי לעולם בזאת האמה ובזה שבו אות ומופת.

ושאלת השואל, למה הושם להם זה המופת, ולא הושם להם התכלית מופת, רצוני לומר תחית המתים והגמול והעניש אחר המוות לנפש ולגוף, הוא פשאלת שואל למה הושם ממופת שיליח ה' שום המטה נחש, ולא היה שוב האבן ארי? וזה פלו נתלה בגזרת חכמה לא נדע ממנה אפלו דבר קטן. וכל שכן שאנחנו כבר זכרנו אופני החכמה בו, ואולי יש שם דרך או דרכים רבים אחרים חייבה אותה חכמתו יתברך ואנחנו לא נדעם.

ואין ראוי לאחד מאנשי החכמה שיידקדק עלינו מה שבא בזה המאמר מקפול הענין האחד הרבה ולא מן ההארכה בבאור מה שלא תוסיף בו ההארכה באור. כי זה המאמר אמנם חברתיו להמון, אשר ספק עליהם מדברינו מה שהוא מבאר, ולמי שידקדק מעוט ההארכה בתחית המתים.

אמנם השלמים בחקמות, הרמיזה תספיק להם, ואינם צריכים לא לכפל ולא להאריך בפרוש, רק אל ראשי הפרקים, כמו שעשינו באלה הענינים העמקים כלם בספר "מורה הנבוכים" חבורנו.

כמו שלמדנו רבותינו זכרונם לברכה: "אמר לו פרשהו, אמר לו אין מפרשים לחכם. אמר לו שנה, אמר לו אין שונים לחכם".

הנה כבר התבאר לך שהדבור עם השלמים לא יצטרך לכפל ולא לפרש: "תן לחכם ויחכם עוד". אמנם ההמון צריכים לשני הענינים יחד: "צו לצו קו לקו", ועם כל זה יבינו מעט: "זעיר שם זעיר שם". ואמנם ראוי לדבר אל כל כח כפי מה שסובלת. והשם יתעלה ישיירנו במאמר ובמעשה, נצילנו מן החטא והשגיאות למען חסדו.

**לעילוי נשמת מורי שלום בן חיים ע"ה וסעידה בת יפת ע"ה
להצלחת שלומציון בת רחל מלכה הי"ו**

יאריך - ימשך זמן רב. **מדריו לספק** - מביא לידי ספק. **בח** - קבוצת אנשים. **שסובלת** - שמסוגלת להבין.